

Ki a tudós?

KI A TUDÓS? SZERINTEM...

WHO IS A SCIENTIST? IN MY OPINION...

Fodor Szilvia

PhD, egyetemi adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Pszichológiai Intézet Tanácsadás-
és Iskolapszichológia Tanszék, Budapest
fodor.szilvia@ppk.elte.hu

Ki a tudós? – teszi fel a kérdést a *Magyar Tudomány* folyóirat hónapról hónapra. A kérdés mögött események, történetek vannak, melyek a társadalom egy szűk, de mégis jelentős rétegét érintik, és amely mögött egy komoly önmeghatározási igény húzódik. A kérdés persze nem új, a legtöbbször már próbálta valamilyen formában megfogalmazni az identitásának keresése során a választ, most azzal próbálkozom, hogy szigorúan szubjektív kritériumok mentén átgondoljam és összefoglaljam, hogy számomra ki és mi a tudós. Mivel ebből kifolyólag lényegében minden mondatom elé odaírhatom, hogy „szerintem”, ezért ezt az alcímet adtam az írásnak. Ezenfelül jelzem az olvasók felé, hogy pszichológus vagyok, ezen belül is pedagógiai pszichológiával, a tehetséggel és optimális teljesítménnyel foglalkozó egyetemi oktató és kutató, jelenleg az akadémiai folyamatban középúton, az adjunktusi és a docensi fokozat között lépkedek, elsősorban ebből a szemszögből van rálátásom a témára, így bár igyekszem a tudós létforma általános jellegét megragadni, de a példák, az illusztrációk többsége a pszichológia területére vonatkozik. Végül pedig, azt is előrebozsátom, lehet, hogy több lesz a válaszomban a kérdés, mint a magabiztos kijelentés, ezért talán nem is nevezhető igazán válasznak.

KUTATÓ VAGY SZAKEMBER?

Az én szakterületemen, a pszichológián belül állandó dilemma, hogy mivel is foglalkozik a pszichológus, hogy Pléh Csaba (2021) szavaival élve a „hivatás” vagy a „tudóskodás” van a fókuszban. Ez a kérdés természetesen más területek esetében is felmerül, hiszen mindnek van elméleti és gyakorlati oldala, keletkeznek új kutatási eredmények, azokat pedig felhasználják valamilyen módon,

ugyanakkor a pszichológia területén ez a kérdés a pályaválasztás, a posztgraduális és szakirányú továbbképzések szempontjából nagyon markánsan jelentkezik, és sokszor valóban választani kell, hogy melyik területet állítjuk a munkánk fókuszába. A *scientist–practitioner* kettősséget a magam részéről egyszerűen feloldom azzal a megközelítéssel, amit a közelmúltban megjelent, *Az átlag alkonya* című cikkben kifejtettem: míg a tudósok az átlagos, a többségre érvényes nagy törvényszerűségeket és folyamatokat kutatják, addig a szakmabeliek inkább az egyéni élményekre és megélésre koncentrálnak, gyakran az *itt és most*-tal dolgoznak, fő céljuk pedig az egyén lelki egészségének fenntartása vagy elérése (Fodor, 2022). Persze a két nézőpont kiegészíti egymást: a tudósok egyéni adatokból dolgoznak, és az egyén megismerésén keresztül jutnak el a többségi jellemzőkig, míg a gyakorló szakemberek a tudósok által leírt törvényszerűségek és folyamatok mentén értékelik az egyéni élményeket, az „átlag” a diagnózisalkotáshoz és a helyzetleíráshoz nyújt nélkülözhetetlen kiindulási pontot. Számomra mindkét munkaforma egyformán fontos, így nem elsősorban ennek mentén ragadom meg a kérdést, bár meg kell jegyezni, hogy a „scientist” munkaforma módszertanánál és kinyilatkoztatási, publikálási lehetőségeinél fogva nagyobb eséllyel teremti meg a „tudós” létformát. A számomra meghatározó fő jellemző a belső hajtóerő, a kapcsolódási pontok megtalálása, a munkamódszerek és a társadalmi felelősségvállalás, így ezek szempontjából közelítem meg a kérdést.

A BELSŐ HAJTÓERŐ ÉS AZ AUTONÓMIA

*Én szabadabb és megfoghatatlanabb
vagyok minden madárnál!*
(Bartók Béla)

*Ha madarat szeretsz,
égből legyél, ne kalitka.*
(Szabó T. Anna)

Szerintem az igazi tudósokat jellemző legfontosabb tulajdonság a kíváncsiság és az a belső hajtóerő, amely energiával és töltéssel látja el az adott szakmai tevékenységet. A kíváncsiság miatt a folytonos kérdésfelvetés erős vágyat szül a jó válasz megtalálására, ez pedig az információk gyűjtésében, a témához kapcsolódó anyagok felkutatásában jelentkezik, és persze abban, hogy amikor az illető a témájáról beszél, akkor motivált és lelkes. Ez a belső motiváció az autonóm gondolkodás és a kreativitás kiindulópontja. Az autonómia vágya a kutató és alkotó tevékenységek esetében nagyon nagy, a szabadság az alkotás lételeme és egyetlen lehetséges közege. Ez persze nem jelenti a kontrollnélküliséget és az anarchiát, a tudós, a művész az alkotás során a saját közegének meglehetősen szigorú szabályrendszerén belül működik. Nagy egyéni különbségek vannak

abban, hogy ki milyen mértékű szabadságot vagy keretet igényel, de azt tudjuk jól, hogy a teremtmény zseniknél a szabadság és autonómia iránti vágy már megfoghatatlanul elsöprő, hadd idézzem Bartók Béla megindító, idős kori szavait: „Én szabadabb és megfoghatatlanabb vagyok minden madárnál!” (Fassett, 1960, 265.).¹

A kíváncsiság és a folyamatos tanulás folytán persze a tudósemler előbb-utóbb szembesül azzal, hogy mennyi mindent nem tud, hogy a tanulmányozott jelenség mennyi mindennel összefügg, a rendszerek milyen komplexek. A Dunning–Krugger-hatás jól ismert görbáján a „nem tudok semmit sem igazán” kétségbeesésétől még hosszú és lassú út vezet a megvilágosodásig és a magabiztosságig, a „guru” szintet és a valóban bölcs kijelentésekre való képességet pedig még a tudósok közt is csak kevesen érik el. Ennek az útnak az ismerete, az állandó kételkedés, a nem tudás tudása az embert nemcsak folyamatosan tanulásban, hanem alázatban is tartja, a bölcs embereket erről is felismerjük. Persze ennek a folyamatnak a továbbgondolása további kínzó kérdésekhez is vezethet: vajon guru-e az a guru, aki tudja magáról, hogy guru? De ezt most talán hagyjuk...

Azt mindenesetre megfogalmazhatjuk, hogy épp a tudásunk limitációinak ismerete lesz a belső hajtóerő: ez tesz bennünket nyitottá az alternatív válaszok megismerésére, a mások gondolataihoz való kapcsolódásra, a párbeszédre, együttműködésre és a jobb válasz elfogadására, főleg, ha az, mint a következőkben láthatjuk, adatokkal alátámasztott és módszertanilag nem kifogásolható.

KAPCSOLÓDÁS

*A dream you dream alone is only a dream.
A dream you dream together is reality.*
(John Lennon)

A kollégákhoz, társakhoz, az ő munkájukhoz és a korábbi kutatási eredményekhez való kapcsolódás szerintem a tudósok további fontos jellemzője. A tudós a munkája során mindig arra épít, hogy mi az, amit már tudunk az adott témáról, ez alapján melyek a terület kritikus és releváns kérdései, ő pedig igyekszik ezeket a kérdéseket a maga módszereivel és eszköztárával megválaszolni.

A kreativitás és innováció szakirodalma azt mondja, hogy „creativity + execution = innovation”, vagyis a kreatív ötletek gyakorlati megvalósítása az, ami a

¹ Érdemes Bartók teljes gondolatsorát elolvasni, és bár tartalma jóval túlmutat a jelenlegi kérdésfeltevésen, egy csöppnyi bepillantást enged egy géniusz elméjének működésébe: „Velem nem bánhat rosszul többé senki sem, mert én a leghatalmasabb erő kezeiben vagyok, annak a halálos szorításában, ami engem mindenkitől elkülönít. Bármit teszek, vagy bárhová megyek, az én dolgom. És én szabadabb és megfoghatatlanabb vagyok minden madárnál.”

valódi innovációt eredményezi (Govindarajan–Trimble, 2010). A kreativitás folyamata, az ötletek kigondolása, a divergens gondolkodási fázis sokszor magányos, bár bizonyos helyzetekben ez is hatékonyabb csoportos formában, ugyanakkor a megvalósítás, a létrehozás, a termékfejlesztés folyamata már sosem megy egyedül, kell hozzá egy sokoldalú szakmai beágyazottság, együttműködés, egy jó *network*. A kutatások összetettsége is igényli a legtöbb esetben a kutatók együttműködését: nehezen valósítható meg egyedül az elméleti alapok összegyűjtése, az adatgyűjtés minden egyes lépése, azok statisztikai elemzése, a „nagy képbe” illesztése, az összefoglalók megírása és nyelvi ellenőrzése.

A kapcsolódás, együttműködés azonban nemcsak horizontálisan, hanem vertikálisan is fontos: építeni a múltra és kapcsolódni a jövőhöz. A múltbeli eredmények ismerete, kritikus értelmezése, azok alátámasztása vagy esetleges cáfolata az elméletalkotás természetes menete, ezért a kritikai képességeink alkalmazásakor érdemes szem előtt tartani Donald Broadbent tanácsát: „A vállára állj azoknak, akik előtted jártak, ne pedig az arcára!” (Dienes, 2013, 21.) A vertikális kapcsolódás azonban nemcsak a múlt integrálását, a korábbi kutatási eredmények alapos ismeretét és az azokra való támaszkodást jelenti, hanem egy olyan jövőképet, víziót és célrendszert is, amelyben a jelenlegi kutatásnak és az az alapján megvalósuló innovációknak helye, szerepe és jelentősége van. A célokon keresztül a jövőhöz való kapcsolódás az, ami a kutatói tevékenység további fontos hajtóereje, a motiváció kiindulópontja.

Egy átlagos tudományos publikáció formai jellemzői tökéletesen tükrözik ezt a kettős kapcsolódást: az új tudományos eredményeket bemutató cikkek többsége több szerző műve, vagyis jelen van a horizontális kapcsolódás, a szakmai együttműködés a munka hátterében, valamint mindegyik egy elméleti bevezetővel kezdődik, ami összefoglalja az adott területen korábban elért eredményeket és kérdésfelvetéseket, és egy összefoglalással, kitekintéssel végződik, ami a további kutatási lehetőségeket foglalja össze, ezzel a vertikális kapcsolódást hangsúlyozza, és a múlthoz és a jövőhöz illeszti a bemutatott eredményeket.

MÓDSZEREK ÉS KRITIKUS GONDOLKODÁS

*Without data you're just
another person with an opinion
(W. Edwards Deming)*

A tudós gondolkodásának az alapja nem lehet más, csak a tények és az adatok. Akár természettudományokról, akár társadalom- vagy bölcsészettudományokról beszélünk, a gondolkodásunk kiindulási alapja, a vizsgálat tárgya a való világ egy szelete, legyen az egy fizikai jelenség, régészeti lelet, szövegrészlet, kérdőívekből szerzett adatok vagy életútinterjú. Az ezek elemzésére szolgáló mód-

szerek is tudományos igényűek, az elemzés menete meghatározott lépéseket követ. Bár vannak és kellenek módszertani újítások minden területen, ezek mégis többé-kevésbé sztenderd eljárások, elsősorban a közös értelmezési keret és az eredmények összevethetősége miatt. A következtetések jellege persze nagyon más a különböző kutatási célok szerint: a pszichológia tudománya elsősorban a lelki jelenségek törvényszerűségeit, a széles körben alkalmazható pszichológiai beavatkozásokat, a többségre jellemző működésmódokat és viselkedésjellemzőket írja le, a pszichológus szakma pedig inkább az egyedi élményekre, megélésre és következményekre koncentrál. Akármilyen is a cél, mindegyik esetben igaz W. Edwards Deming amerikai statisztikus híres mondása: „Without data you're just another person with an opinion” (Adatok nélkül csak egy olyan valaki vagy, akinek van véleménye).

Az adatokon alapuló gondolkodás egyébként – talán első ránézésre furcsának tűnően – kifejezetten nagy szabadságot biztosít a tudósoknak. Hiszen mindaddig szabadon képviselhetek bármilyen álláspontot, amíg vannak az adott témára vonatkozó adataim, ugyanakkor nyugodt lelkiismerettel megváltoztathatom, sőt meg is kell változtatnom a véleményemet abban az esetben, ha az adatok mást mutatnak. A tudós épp akkor nem lenne tudós, ha nem hagyná magát meggyőzni a megbízható és valid eredmények alapján, így egy „jó” cáfolat alapján történő változás a következtetéseinkben, a véleményünkben, az elméletünkben nem a kétszínűség vagy a köpönyegforgatás, hanem éppen az adatokhoz való ragaszkodás, az azok mellett való lehorgonyzás jele. A tudós „makacssága”, hajthatatlansága, akár a máglyáig tartó elkötelezettsége pedig nem a fafejűség és beképzeltség következménye, és nem is csak egy szabadságharcos forradalmi hevülete, hanem egyszerűen abból fakad, hogy a tudós nem tud nem ragaszkodni az adatokhoz, és abból, hogy a vélemény – hiteles alátámasztás vagy cáfolat, azaz adatok nélkül – számára valóban csak vélemény marad.

Az adott terület adatokon alapuló, átfogó ismerete tehát igen fontos, de szerintem a „tudós” emberek itt nem állnak meg: igyekeznek az eredményeket beilleszteni a szélesebb értelemben vett tudományos kontextusba, és megtalálni annak érvényességét a szakmában, a mindennapokban. Ehhez kell az az interdiszciplináris attitűd és nyitottság, ami akár az adott diszciplínán belül is megteremti a kapcsolatot a területek között, de szükség esetén ki is tud lépni annak kereteiből, és más tudományterületekhez kapcsolódni. Az én speciális tudományterületem, a „kiemelkedő teljesítmény pszichológiája” a pszichológián belül kapcsolódik az iskolapszichológiához, a fejlődéslelektanhoz, a szervezetszichológiához, a szociálpszichológiához, de egyértelmű kapcsolódási pontjai vannak a pedagógia és az oktatás területéhez, sőt szociológiai, biológiai, földrajzi és történelmi aspektusai is vannak. Ezen túl a kapcsolódás vertikális jellegű is, és ahogy korábban megfogalmaztam, kapcsolódik a tudományterület múltjához és jövőjéhez: a korábbi eredményekre épít, és a jövőre nézve releváns válaszokat kínál.

Akármilyen területen dolgozunk is, a módszertani alaposság mellett jelen kell lennie a kritikus gondolkodásnak, a cáfolatkeresés Karl Popper-i attitűdjének. Ez megint csak nem a makacsságnak és „kákán is csomót keres” hozzáállásnak, hanem annak a jele, hogy egy hipotézist, egy elméletet alapvetően akkor fogadunk el, ha azt ízekre szedve, közletről is megvizsgálva is azt találjuk, hogy nincs rajta fogás. Ez, a kíváncsisághoz hasonlóan, sok-sok kérdést jelent, sok vizsgálatot, sok adatot és sok választ, emiatt a döntés, a válaszadás és a véleményformálás talán lassabb, hosszabb, de feltehetően átgondoltabb, mint egy gyors vagy az adatgyűjtés és -elemzés folyamatát elnagyoló válasz.

Az adatokat nemcsak összegyűjteni és elemezni, hanem értelmezni is kell, akár az adott szakterület tudományos kontextusába illesztve, akár pedig a gyakorlati alkalmazás, a „termékfejlesztés” irányába lépve. Sokunk számára fontos egy-egy távlati cél, a világ jobbá tétele, „to make the world a better place”, vagyis sokszor tényleg egy nagy ívű társadalomjobbító szándék a kutatás valódi hajtóereje: ez pedig már az eredmények közzététele, a szélesen értelmezett publikálás és a társadalmi felelősségvállalás témájához vezet.

KÖZLÉSVÁGY ÉS TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

*Without opinion you're just
another person with data*

(W. Edwards Deming után szabadon)

Az erős tudásvágy, a sok adat, a jó módszerek és kritikus gondolkodás elegye szinte biztosan el tud vezetni egy jó minőségű és színvonalas kutatási teljesítményig, ami pedig már érdemes arra, hogy közzétegyék és népszerűsítsék. Ha valaki az őt feszítő kérdéseknek megfelelően utánajárt, tudományos igényű módszerekkel vizsgálta, és talált rá egy megbízható, meggyőző választ, az szereti az efelett érzett örömét és megvilágosodását megosztani azokkal, akiket szintén kifejezetten érdekel az adott kérdés. Ez nyilván ahhoz is hozzásegíti a téma területén közösen munkálkodókat, hogy tudják, mi az az irány, ami felé érdemes vagy nem érdemes menni², ez a megosztási vágy (vagyis ez lenne) a publikációs tevékenység igazi hajtóereje.

A nagy kérdés persze a publikálás kapcsán az, hogy ki és mi az a célcsoport, akik felé közvetíteni érdemes az eredményeket. Gyakran ez tényleg csak egy szűk, az adott speciális területen igazán elmélyülő kutatói kör, máskor azonban a

² Megjegyzem, hogy a 'nem szignifikáns' eredmények is fontosak lennének a 'merre ne indulj' kérdés megválaszolásához, de a folyóiratok többsége nem értékeli az efféle kutatásokat. Erre a dilemmára a pszichológia területén belül szellemes választ kínál a 'The Journal of Articles in Support of the Null Hypothesis'.

felhasználók szélesebb csoportjai is lehetnek a potenciális felhasználók, például az én területemen a pedagógusok, iskolapszichológusok, illetve az eredmények jellege és felhasználhatósága miatt néha a társadalom egészen széles rétegeit is meg lehet célozni az eredményekkel a tudományos ismeretterjesztés műfajában. A kutatói életpálya egyik kritikus pontja szerintem az, hogy szinte csak az első célcsoport felé küldött üzeneteket értékeli az akadémiai kritériumrendszer. Ez persze részben érthető, hiszen a Q1-es (vagy legalábbis a minősített) folyóiratok elvárásrendszerének megfelelő írások valóban mindenképp magas színvonalúak, azzal nem lehet melléfogni, a minőség be van biztosítva. Ugyanakkor elkövet-hetjük az „elsőfajú hibát”, amikor elvetjük annak a lehetőségét, hogy a jelentős mondanivalóval és nagy hatással bíró, ám a kevésbé specializált célcsoportnak, inkább a szélesebb rétegeknek íródott anyagokat nem értékeljük kellőképp. Kérdés az is, hogy vajon csak a szöveges „publikáció”, a cikkek, a tanulmányok számítanak-e kutatási eredménynek, vagy az adatokon alapuló programok, intervenciók, innovációk is. Számomra ezek alapján a valódi kérdés az, hogy a különböző típusú írásoknak, eredményeknek és eredményközléseknek vajon mekkora az „impaktja”, de az a sejtésem, hogy az „impaktfaktor” nem csak az idézettségen múlik.

Az adatok értelmezése egy tudósember munkája során azt a célt szolgálja, hogy azt beillesztve a tudományterület kontextusába meg tudja fogalmazni, mi a munkája hozzáadott értéke, majd pedig hogy a mondanivalóját artikulálja, és megkeresse az üzenete helyét és kapcsolódási pontjait a társadalomban, a kultúrában: ez különbözteti meg őt a(z egyébként tiszteletre méltó) „szakembertől”. Itt felidézhetjük újra Deming, a statisztikus mondását az adatokról és a véleményről, csak csavarjunk rajta egyet: without opinion you're just another person with data (vélemény nélkül csak egy olyan valaki vagy, akinek vannak adatai).

És akkor itt egy újabb kérdés: ha tudjuk, mi a releváns probléma, ha vannak adatokkal alátámasztott válaszaink, és látjuk az eredmények helyét a rendszerben, és ha netalán még valaki kíváncsi is azokra, akkor mennyire legyünk a döntések meghozói, adott esetben szakpolitikai döntések résztvevői, esetleg irányítói? A társadalmi felelősségvállalás nagy kérdése ezeknek a határoknak a megfelelő kezelése, és a társadalmilag releváns, oktatáshoz kapcsolódó kérdésekkel foglalkozó pszichológusként ezek számomra is gyakorta felmerülő kérdések. Mikor kell azt mondanunk – Martin Luther King történelemformáló szavai által biztatva –, hogy „nem hallgathattam”? Mikor kell inkább „bent lenni” ahhoz, hogy elmondhassam és meghallgassák a „jó választ”? Mikor kell valami élére állni, egy ügyet képviselni? Vagy mikor kell inkább kilépni? Mivel teszünk inkább jót? Vagy, a személyes életünkre nézve mi a fontosabb: a közjó, a közösség szolgálata, vagy az egyéni boldogulás, a családunk jólléte? Hogy tudjuk a megfelelő egyensúlyt megtalálni a szabadság, autonómia és a valami

mellé állás, elköteleződés kontinuumán? Ezek folyamatosan jelen levő kérdések, melyek kissé nyomasztóan hatják át a mindennapokat. Előttem van ismét a már idézett génusz, Bartók Béla alakja, akinek, ha felidézzük a szabadságról megfogalmazott gondolatát, akkor eljutunk ahhoz a nagy paradoxonig, hogy lehet-e egyáltalán egy, az attitűdjéből fakadóan örökké kérdéseket feltevő, kételkedő, autonóm tudós vagy művész bármiféle megmondó ember... A kérdésre persze vannak európai válaszok, amelyek kijelölik a tudományos tanácsadók, szakmai tanácsadók helyét a döntéshozói folyamatban, melyben az adatokhoz, a tudományosan alátámasztott eredményekhez és a szakmai alapelvekhez ragaszkodó „tudós” nem kell hogy a közvetlen döntéshozói szerepbe vagy politikai szerepvállalásra kényszerüljön. Így hű maradhat magához, nem sérül a hitelessége, nem kerül szerepkonfliktusba, ugyanakkor mégis hallathatja a hangját, megjeleníthet egy álláspontot, képviselhet egy ügyet. Remélem, hogy ennek a kultúrája megerősödik az országunkban is.

SZERINTEM...

Összességében úgy vélem, hogy akár az akadémiai pályán lévő oktató, kutató, akár a szakmájában kiemelkedő eredményeket elérő személyről beszélünk, a fenti négy jellemző, a belső hajtóerő, a kapcsolódás, a módszerek tudományos igényű megválasztása és alkalmazása, valamint a társadalmi felelősségvállalás birtokában az illető valószínűleg tudósnak mondható. A kíváncsiságból fakadó tudásvágy és múltbeli eredményekre épített tudás, az ezek alapján megszerzett és tudományos igényességgel összegyűjtött, elemzett adatok, azok átfogó, jelenhez és jövőhöz kapcsolódó értelmezése, majd a tanulságok levonása és közzététele egy olyan folyamat, amelyben az elemek egymásra épülnek, egymásból fakadnak, és egymást folyamatosan erősítik. Persze, mindegyik mögött ott húzódnak a kompetenciahatárok örök kérdései, a Dunning–Kruger-hatás felvetései, a nyughatatlanság, a kérdőjelek tucatjai, ugyanakkor ezzel együtt ez a működésmód a jelentésseliség és az énhatékonyság érzését, a nyomhagyás örömét és a megelégedést adja a tudósnak. A válaszok keresése és megtalálása, a releváns célok által vezérelt értelmes tevékenység pedig a boldogság egyik fontos forrása, a szubjektív jóllét meghatározó összetevője: egy szerethető életforma.

Azzal kezdtem, hogy talán több lesz az írásomban a megfogalmazódott kérdés, mint a kategorikus kijelentés. Végiggondolva a témát, talán jobb is ez így. Mert ameddig vannak kérdéseink, amíg azokat fel merjük tenni, ameddig nem elégszünk meg az indoklás nélküli válaszokkal, ameddig vannak elképzeléseink a válaszról vagy az annak megfogalmazásához vezető útról, és amíg nyitottak vagyunk a nálunk jobb válaszokat találók véleményére, addig – bár kétségek köztött –, de kijelenthetjük magunkról: tudós vagyok.

IRODALOM

- Dienes Z. (2013): *Mitől tudomány a pszichológia? A tudományos és statisztikai következtetés alapjai*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Fassett, A. (1960): *Bartók amerikai évei*. (ford. Gombos I.) Budapest: Zeneműkiadó
- Fodor Sz. (2022): Az átlag alkonya. *Magyar Tudomány*, 183, 2, 178–187. DOI: 10.1556/2065.183.2022.2.5, https://mersz.hu/hivatkozas/matud202202_f71123#matud202202_f71123
- Govindarajan, V. – Trimble, C. (2010): *The Other Side of Innovation: Solving the Execution Challenge*. Boston, MA: Harvard Business School Publishing
- Pléh Cs. (2021): Ki a tudós a pszichológiában? *Magyar Tudomány*, 182, 6, 829–833. DOI: 10.1556/2065.182.2021.6.11, https://mersz.hu/hivatkozas/matud202106_f59792#matud202106_f59792